

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK

UDK: 343.14

Primljeno: rujan 2019.

KREŠIMIR MAMIĆ*, ANITA MAMIĆ**

Potreba izmjena kataloga kaznenih djela za posebne dokazne radnje

Sažetak

*Tijekom posljednjih godina došlo je do izmjene fenomenološkog i etiološkog konteksta počinjenja kaznenog djela **dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom** iz čl. 215. Kaznenoga zakona. Navedeno kazneno djelo, počinjeno namjerno izazvanim požarima vozila i podmetnutim eksplozivnim napravama postalo je jedan od mehanizama obračuna i upućivanja poruka između pripadnika organiziranih kriminalnih skupina. Istraživanje navedenih pojava oblika kaznenog djela često je otežano zbog izražene nesuradnje žrtava kaznenih djela. Praksa istraživanja ovih kaznenih djela ukazala je na potrebu, gotovo nužnost, za uvrštavanjem ovog kaznenog djela u katalog kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a za koje je zakon predvidio mogućnost provođenja posebnih dokaznih radnji.*

Ključne riječi: posebne dokazne radnje, katalog, dovođenje u opasnost života i imovine.

1. UVOD

Živimo u svijetu koji se ubrzano mijenja i te se promjene uočavaju u svakodnevnome životu. Razvoj novih tehnologija omogućuje nam ostvarenje interesa koji bi prije izvjesnog vremena bili vrlo teško ostvarivi. Društveno uređenje koje država obnaša putem funkcije zakonodavca također treba pratiti napredak društva te nove društvene promjene, bilo one pozitivne ili one negativne.

* Krešimir Mamić, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, Hrvatska. Stavovi izneseni u ovome radu predstavljaju osobne stavove autora te ne predstavljaju stavove organizacije u kojoj je zaposlen.

** Anita Mamić, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, Hrvatska. Stavovi izneseni u ovome radu predstavljaju osobne stavove autorice te ne predstavljaju stavove organizacije u kojoj je zaposlena.

U kaznenom pravu te izmjene moraju osobito revnosno pratiti društveni razvoj, ali i trebaju dati odgovore na ona ponašanja koja predstavljaju grubo kršenje utvrđenih normi. Tu država posredstvom uloge zakonodavca mora ostvariti dvostruku ulogu – zakonodavnim izmjenama adresatima pravnih normi mora jasno dati do znanja koja ponašanja neće moći tolerirati odnosno, koja će ponašanja uzrokovati aktiviranje državnih mehanizama prisile, dok s druge strane, dionicima tih mehanizama prisile zakonodavnim izmjenama mora dati mogućnost maksimalne uporabe postojećih, ili u slučaju njihove nedostatnosti, kreirati nove instrumente za provođenje utvrđenih normi.

Cilj je ovoga rada ukazati na potrebu izmjena procesnih odredbi u dijelu koji se odnosi na propisivanje kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji. Konkretnije, pokušat će se argumentirati stajališta autora da je potrebno proširiti postojeći katalog kaznenih djela za koje je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji, jednim kaznenim djelom koje postoji dulji niz godina, ali je fenomenološki i etiološki evoluiralo do te razine da je samo po sebi sposobno izazvati strah u određenoj socijalnoj okolini te potaknuti i druge negativne društvene promjene.

Autori su u radu opširno rabili pozitivne propise i propise koji su izvan snage, korišteni su službeni statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova, ali i podaci koje je autorima Ministarstvo unutarnjih poslova ustupilo za potrebe ovoga rada, a koji ne predstavljaju javno objavljene službene statističke podatke. Na kraju, korišteni su i strani pozitivni pravni propisi radi komparativne analize i prikaza rješenja u pojedinim stranim okvirima.

2. IZMJENE NORMATIVNIH OKVIRA KAZNENOG PROGONA

Kazneno pravo, kao grana prava koja uređuje okvire primjene mehanizama državne represije u odgovoru na ona ponašanja subjekata koja toliko teško povrjeđuju prava drugih i utvrđeni sustav vrijednosti da ih je zakonodavac proglasio kaznenim djelima, nedvojbeno jest „živi mehanizam“. „Živost“ kaznenog prava ogleda se prije svega u čestim izmjenama odredbi ključnih propisa koji uređuju ovo područje.

Tako je Kazneni zakon (Narodne novine 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., u daljnjem tekstu: KZ), koji je objavljen u službenom glasilu 7. studenog 2011. godine te stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, do sada prošao kroz četiri kruga izmjena i dopuna zakonskih odredbi te jedan ispravak. Kazneni zakon iz 1997. godine (Narodne novine 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11., 143/12., u daljnjem tekstu: KZ '97.) izmijenjen je i dopunjen čak 13 puta.

S druge pak strane, Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., u daljnjem tekstu: ZKP), koji je objavljen u službenom glasilu 24. prosinca 2008. godine te stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine, do današnjeg je dana prošao kroz sedam izmjena i dopuna. Osim izmjena i dopuna, Odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske od 19. srpnja 2012. godine (Odluka i rješenje U-I-448/2009, U-I-602/2009, U-I-1710/2009, U-I-18153/2009, U-I-5813/2010, U-I-2871/2011) utvrđeno je da brojne odredbe ZKP-a krše ustavne odredbe i vrijednosti te Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Đurđević, 2012). Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine (Narodne novine 110/97., 27/98., 58/99., 112/99.,

58/02., 143/02., 62/03., 178/04., 115/06., u daljnjem tekstu: ZKP '97.), do donošenja ZKP-a prošao je ukupno sedam izmjena.

Dakle, ključni propisi kaznenog prava koji uređuju materijalne i postupovne okvire često prolaze kroz izmjene i dopune. Izmjene odredbi materijalnog kaznenog prava koje su ponajprije sadržane u KZ-u nužne su, jer zakonodavac svojom aktivnošću u području materijalnog kaznenog prava mora nužno pratiti društvene promjene te osobito društveni razvoj i dostignuća modernog tehnološkog doba. To je vidljivo u brojnim odredbama KZ-a koje su nastale kao posljedica odgovora na nova dostignuća društvenog razvoja. Kao jedan od primjera bilo je i svojedobno uvođenje kaznenog djela zabrana kloniranja ljudskog bića (čl. 97.a KZ-a '97.). Iako je uvođenje tog kaznenog djela bila posljedica prenošenja konvencijskog prava u nacionalno zakonodavstvo – implementacije Konvencije o ljudskim pravima i biomedicini i Dodatnog protokola o zabrani kloniranja ljudskih bića (Škorić, 2007), vidljivo je da je društveni razvoj u području prirodne znanosti bio jedan od temeljnih razloga za izmjene materijalnih okvira kaznenog prava jer se procijenila opasnost od nekontrolirane mogućnosti kloniranja ljudskih bića, do te mjere da je zakonodavac odlučio zaštititi društvo propisivanjem nove zakonske odredbe. Drugim riječima, izmjene materijalnih odredbi kaznenog prava nužnost su i potreba, kako bi se pravovremeno, propisivanjem novih kaznenih djela, društvo zaštitilo od mogućih učinaka koje takva ponašanja, koja su propisana kaznenim djelom, mogu prouzročiti.

Izmjene procesnih okvira najčešće su, osim tehničkog prenošenja konvencijskog prava u nacionalno zakonodavstvo i usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim okvirima, posljedica povijesne kaznenopravne paradigme odnosno teorijskog rješavanja sukoba između težnje za učinkovitošću kaznenog postupka s jedne strane i težnje za zaštitom prava građana, osobito procesnih sudionika, s druge strane (Krapac *et. al.*, 2015).

Iako se pojedini autori upuštaju u generalnu ocjenu utjecaja čestih izmjena kaznenopravnih okvira na pravnu sigurnost (Garačić, 2016), takve je utjecaje potrebno promatrati partikularno, ako ne kroz svaku pojedinu novelu, onda barem u odnosu na grane kaznenog prava. Česte izmjene materijalnih okvira kaznenog prava moguće je promatrati u osuvremenjivanju temeljnog materijalnog korpusa kaznenog prava – Kaznenog zakona, i težnji zakonodavca da Kazneni zakon uvijek bude učinkovit mehanizam za kažnjavanje novih ponašanja koja do tada nisu bila predviđena, odnosno da kroz sudsku praksu, ali i životne okolnosti – utvrdi pojedine pravne praznine i nedostatnosti postojećih propisa za inkriminiranje novih pojava oblika kaznenih djela koja je potrebno propisati.

Iako je praksa pokazala da su izmjene procesnih normi kaznenog prava – u prvome redu Zakona o kaznenom postupku, u praksi rjeđe od izmjena materijalnih normi, ZKP koji je trenutačno na snazi – u stalnom je procesu reforme. Ti procesi reforme uvjetovani su tzv. europeizacijom kaznenog postupka odnosno implementacijom relevantnog EU zakonodavstva, ali i njegovom konstitucionalizacijom intervencijom Ustavnog suda u odredbe ZKP-a iz 2012. godine (Ivićević Karas, 2018).

Međutim, kako su materijalne i procesne odredbe kaznenog prava neodvojive, odnosno implementacija materijalnih odredbi nije moguća bez intervencije državne vlasti kroz kazneni postupak (Krapac *et. al.*, 2015), u pojedinim slučajevima izmjene materijalnih normi mogu implicirati izmjene procesnih normi. Tako je primjerice KZ u čl. 97. (terorizam), 98. (financiranje terorizma), 99. (javno poticanje na terorizam), 100. (novačenje za terori-

zam), 101. (obuka za terorizam), 101.a (putovanje u svrhu terorizma), i 102. (terorističko udruženje) propisao tzv. kaznena djela terorizma odnosno kaznena djela koja propisuju ona ponašanja pojedinaca ili skupina koja se povezuju s terorizmom kao jednim od najopasnijih društveno-političkih fenomena uopće. Sva navedena kaznena djela propisana su i u tzv. katalogu kaznenih djela za koja se prema odredbama ZKP-a može odrediti provođenje posebnih dokaznih radnji. Tako ZKP u čl. 334. st. 1., 2. i 3. propisuje sva gore navedena kaznena djela kao kaznena djela za koja je u propisanoj proceduri moguće odrediti provođenje posebnih dokaznih radnji iz čl. 332. ZKP-a, osim za kazneno djelo putovanje u svrhu terorizma iz čl. 101.a KZ-a. Navedeno kazneno djelo uvedeno je u KZ tijekom 2018. godine, a posljedica je daljnje europeizacije KZ-a, odnosno implementacije odredbi Direktive (EU) 2017/541 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2017. o suzbijanju terorizma i zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2002/475/PUP i o izmjeni Odluke Vijeća 2005/671/PUP, ali i potrebe za inkriminiranjem putovanja osoba u svrhu terorizma odnosno sprječavanja pojave fenomena tzv. stranih terorističkih boraca. Dakle, *ratio legis* odredbe iz čl. 101.a KZ-a jest kažnjavanje ponašanja povezanog s terorizmom odnosno novog pojavnog oblika terorizma. Kako su sve ostale odredbe koje se izravno odnose na terorizam, a koje su propisane u čl. 97. – 102. KZ-a već uvedene u katalog kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a, moguće je zaključiti da odredba iz čl. 101.a KZ nije uvedena u katalog kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a iz jednostavnog razloga što od izmjena KZ-a i uvođenja odredbe iz čl. 101.a KZ-a nije došlo do izmjena ZKP-a. Može se očekivati da će zakonodavac u sljedeću izmjenu odredbi ZKP-a uključiti i izmjenu čl. 334. st. 2. na način da će u katalog kaznenih djela uključiti i odredbu iz čl. 101.a KZ-a.

Dakle, česte izmjene normativnih okvira kaznenog prava ne treba promatrati u negativnom kontekstu i dovoditi ih u odnos pravne (ne)sigurnosti, nego naprotiv, stalne reforme kaznenog zakonodavstva treba promatrati u pozitivnom smislu jer zapravo teže pravnoj sigurnosti svih dionika kaznenog postupka, kako jasnim propisivanjem i usavršavanjem postojećih normi materijalnog prava uvođenjem novih pojava oblika kaznenih djela, tako i jačanjem pojedinih procesnih pozicija sudionika u kaznenom postupku jasnijim propisivanjem njihovih prava i dužnosti. Pritom se zakonodavac ne smije oglašiti ni na pokazatelje uspješnosti represivnog sustava koji se ponekad, zbog nedostatnosti postojećih kaznenopravnih alata, nalazi u nezavidnoj poziciji da raspoloživim sredstvima ne može odgovoriti na postojeće izazove, zbog čega je javnost nerijetko sklona ocjenjivanju države nesposobnom za osiguranje zaštite temeljnih prava građana. Takve pojave često zahtijevaju izgradnju novog ili proširenje postojećeg instrumentarija kako bi država formom uređenog kaznenog postupka učinkovito štitila građane od povrede njihovih prava te osiguranjem sigurnosti kao društvene vrijednosti, osigurala temeljne preduvjete za daljnji razvoj društva.

3. POSEBNE DOKAZNE RADNJE

Nedjeljivo pravo države da u određenim okolnostima i pod točno propisanim uvjetima zadire u temeljna prava i slobode građana kako bi zaštitila društvenu zajednicu od mogućih posljedica djelovanja pojedinaca, izvrsno se očituje u primjenama mjera procesne prisile. To pravo proizlazi iz generalne odredbe Ustava RH koji u čl. 16. navodi da se slobode i prava mogu ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Već u ovoj generalnoj odredbi Ustav upućuje na supsidijarnost primjene

mehanizama ograničenja sloboda i prava građana te potvrđuje načelo zakonitosti u njihovoj primjeni.

Razrađujući pitanja ograničenja i oduzimanja slobode, Ustav u čl. 22. navodi da se nikome ne može ograničiti niti oduzeti sloboda osim kada je to zakonom određeno i kada o tome odlučuje sud. Ovom odredbom Ustav osim ponovnog potvrđivanja načela zakonitosti u ograničenju sloboda, jamči sudbeni nadzor nad intervencijom države u slobodu građana.

Posebne dokazne radnje kao instrument procesne prisile zasigurno predstavljaju jedan od najsnažnijih mehanizama intervencije države u temeljna prava i slobode građana. Kako je uvodno navedeno, ta je intervencija uređena zakonom i ima uspostavljen mehanizam sudske kontrole.

Naime, razmatrajući odredbe ZKP-a o posebnim dokaznim radnjama, ZKP u čl. 332. navodi kako se posebne dokazne radnje poduzimaju samo ako se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi njihovo provođenje bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće. Propisujući uvjete i okolnosti pod kojima se može odobriti primjena posebnih dokaznih radnji, zakonodavac je u prvom redu naglasio njihovu supsidijarnost u odnosu na druge izvide te snažno istaknuo načelo razmjernosti u njihovoj primjeni (Gluščić, 2012).

Nadalje, ZKP u čl. 332., propisujući uvjete i okolnosti primjene posebnih dokaznih radnji navodi kako sudac istrage može, na temelju pisanog obrazloženog zahtjeva državnog odvjetnika, odrediti primjenu jedne ili više posebnih dokaznih radnji prema osobi za koju postoje osnove sumnje da je počinila točno određeno kazneno djelo propisano u katalogu kaznenih djela, u vezi čega izdaje pisani obrazloženi nalog.

Analizirajući dalje odredbu ZKP-a o uvjetima i okolnostima za primjenu posebnih dokaznih radnji, kao značajno ističe se da je odluka o primjeni posebnih dokaznih radnji u rukama suda, odnosno da sudac istrage *može* donijeti odluku o njihovoj primjeni. Dakle, sud, institutom suca istrage, po službenoj dužnosti ocjenjuje sve okolnosti za primjenu posebne dokazne radnje. Te okolnosti pred sud stavlja državni odvjetnik svojim pisanim obrazloženim zahtjevom. Sud se iz zahtjeva državnog odvjetnika mora uvjeriti u to da se za osobu prema kojoj se predlaže primjena posebnih dokaznih radnji stvarno postoji dovoljna razina sumnje da je počinila ili zajedno s drugom osobom sudjelovala u počinjenju kaznenog djela, da se radi o jednom od kaznenih djela iz kataloga koji ZKP propisuje u čl. 334. te da se izvidi tog konkretnog kaznenog djela ne mogu provesti na drugi način ili bi njihovo provođenje bilo moguće samo uz nerazmjerne teškoće. Nakon što se iz zahtjeva državnog odvjetnika uvjeri u opstojnost navedenih činjenica, sud i dalje *može* odobriti primjenu posebnih dokaznih radnji, a ukoliko odluči da su ispunjeni svi uvjeti, izdaje pisani obrazloženi nalog za primjenu točno određenih posebnih dokaznih radnji na točno određeni rok koji mora biti u okvirima rokova koje ZKP propisuje u čl. 335.

Koristeći termine *pisani obrazloženi zahtjev* državnog odvjetnika i *pisani obrazloženi nalog* suda zakonodavac je naglasio važnost obrazloženja odnosno obrazloženog zahtjeva i obrazloženog naloga. Državni odvjetnik svojim zahtjevom mora obrazložiti sudu da je počinjeno kazneno djelo iz kataloga čl. 334. ZKP-a, da je vjerojatno da za osobu za koju se zahtjeva provođenje posebnih dokaznih radnji iz čl. 332. ZKP-a postoji dovoljna razina sumnje da je počinila kazneno djelo ili sudjelovala u počinjenju kaznenog djela, a da se izvidi ne bi mogli provesti na drugi način odnosno da bi njihovo provođenje bilo moguće samo uz

nerazmjerne teškoće. Na sudu je da, nakon što prihvati obrazloženje državnog odvjetnika, u svom nalogu potvrdi navedene činjenice te odredi koje dokazne radnje i na koji se rok imaju provesti prema kojim osobama (Turudić, *et. al.*, 2017). Ta važnost obrazloženja osobito je vidljiva u kaznenopravnoj praksi. Naime, u presudi ESLJP-a u predmetu *Dragojević protiv Hrvatske* (zahtjev broj 68955/11), objavljenoj 15. siječnja 2015. godine, ESLJP je donio presudu prema kojoj je tužitelju povrijeđeno pravo na poštovanje njegova privatnog života i korespondencije iz čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, zato što su dokazi u kaznenom predmetu protiv tužitelja prikupljeni provedbom posebnih dokaznih radnji, koje su provedene na temelju pisanog naloga suda, a sam pisani nalog nije bio dovoljno obrazložen, odnosno u obrazloženju naloga sud nije dovoljno obrazložio činjenicu zbog čega se ista svrha ne bi mogla postići nekim blažim sredstvom.

4. KATALOG KAZNENIH DJELA ZA KOJE JE MOGUĆE NALOŽITI PROVOĐENJE POSEBNIH DOKAZNIH RADNJI

Kako je u tekstu više puta navedeno, posebne dokazne radnje mogu se naložiti samo za kaznena djela propisana u *katalogu*. Katalog je kolokvijalni naziv za popis kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji iz čl. 332. ZKP-a, a opisana su u čl. 334. ZKP-a.

U čl. 334. ZKP-a zakonodavac je propisao koja su to kaznena djela za koja se može naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji. Tako je u toč. 1. navedenog članka propisano da se provođenje posebnih dokaznih radnji može naložiti za kaznena djela ratnog zločina (članak 91. stavak 2. KZ-a), terorizma (članak 97. stavak 1., 2. i 3. KZ-a), financiranja terorizma (članak 98. KZ-a), obuke za terorizam (članak 101. KZ-a), terorističkog udruženja (članak 102. KZ-a), ropstva (članak 105. KZ-a), trgovanja ljudima (članak 106. KZ-a), trgovanja dijelovima ljudskog tijela i ljudskim zamecima (članak 107. KZ-a), protupravnog oduzimanja slobode (članak 136. stavak 4. KZ-a), otmice (članak 137. stavak 3. KZ-a), spolne zloporabe djeteta mlađeg od petnaest godina (članak 158. KZ-a), podvođenja djeteta (članak 162. stavak 1. i 3. KZ-a), iskorištavanja djece za pornografiju (članak 163. stavak 2. i 3. KZ-a), teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (članak 166. KZ-a), pranja novca (članak 265. stavak 4. KZ-a), zloporabe položaja i ovlasti (članak 291. stavak 2. KZ-a) ako je to djelo počinila službena osoba, primanja mita (članak 293. KZ-a) ako je to djelo počinila službena osoba, trgovanja utjecajem (članak 295. KZ-a) ako je to djelo počinila službena osoba, zločinačkog udruženja (članak 328. KZ-a), počinjenja kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja (članak 329. stavak 1. točke 3. do 6. KZ-a), ubojstva osobe pod međunarodnom zaštitom (članak 352. KZ-a), otmice osobe pod međunarodnom zaštitom (članak 353. KZ-a), za kaznena djela protiv Republike Hrvatske (Glava XXXII.) i protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske (Glava XXXIV.) za koja je propisana kazna zatvora od najmanje pet godina te za sva kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

Nadalje, u toč. 2. gore navedenog članka ZKP dalje propisuje drugu skupinu kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji. Radi se o kaznenim djelima genocida (članak 88. stavak 3. KZ-a), zločina agresije (članak 89. stavak 2. i 3. KZ-a), odgovornosti zapovjednika (članak 96. KZ-a), novačenja za terorizam (članak 100. KZ-a), pripremanja kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (čla-

nak 103. KZ-a), mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (članak 104. KZ-a) ako je počinjeno na štetu djeteta, ubojstva (članak 110. KZ-a), protupravnog oduzimanja slobode (članak 136. stavak 3. KZ-a), otmice (članak 137. KZ-a), prostitucije (članak 157. stavak 2. KZ-a), spolne zloporabe djeteta starijeg od petnaest godina (članak 159. KZ-a), mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba (članak 161. KZ-a), podvođenja djeteta (članak 162. KZ-a), iskorištavanja djece za pornografiju (članak 163. KZ-a), iskorištavanja djece za pornografske predstave (članak 164. KZ-a), oduzimanja djeteta (članak 174. stavak 3. KZ-a), neovlaštene proizvodnje i prometa drogama (članak 190. stavak 2., 3. i 4. KZ-a), teških kaznenih djela protiv opće sigurnosti (članak 222. KZ-a), napada na zrakoplov, brod ili nepokretnu platformu (članak 223. KZ-a), razbojništva (članak 230. stavak 2. KZ-a), iznude (članak 243. stavak 4., 5. i 6. KZ-a), primanja mita u gospodarskom poslovanju (članak 252. KZ-a), zloporabe u postupku javne nabave (članak 254. KZ-a), izbjegavanja carinskog nadzora (članak 257. KZ-a), subvencijske prijevare (članak 258. KZ-a), pranja novca (članak 265. KZ-a), krivotvorenja novca (članak 274. KZ-a), zloporabe položaja i ovlasti (članak 291. KZ-a), nezakonitog pogodovanja (članak 292. KZ-a), primanja mita (članak 293. KZ-a), davanja mita (članak 294. stavak 1. KZ-a), trgovanja utjecajem (članak 295. KZ-a), protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u Republici Hrvatskoj (članak 326. stavak 2. KZ-a) te počinjenja kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja (članak 329. KZ-a).

Na kraju, posljednja skupina kaznenih djela za koja ZKP predviđa mogućnost provedbe posebnih dokaznih radnji sadržana je u toč. 3. gore navedenog članka. Radi se o kaznenim djelima javnog poticanja na terorizam (članak 99. KZ-a), protupravnog oduzimanja slobode (članak 136. KZ-a), spolnog odnošaja bez pristanka (članak 152. KZ-a), silovanja (članak 153. KZ-a), teška kaznena djela protiv spolne slobode (članak 154. KZ-a), prostitucije (članak 157. KZ-a), oduzimanja djeteta (članak 174. KZ-a), povrede djetetovih prava (članak 177. KZ-a), krivotvorenja lijekova ili medicinskih proizvoda (članak 185. KZ-a), neovlaštene proizvodnje i prometa drogama (članak 190. KZ-a), omogućavanja trošenja droga (članak 191. stavak 2. i 3. KZ-a), neovlaštene proizvodnje i prometa tvarima zabranjenim u sportu (članak 191.a KZ-a), iznude (članak 243. KZ-a), primanja i davanja mita u postupku stečaja (članak 251. KZ-a), davanja mita u gospodarskom poslovanju (članak 253. KZ-a), izrade, nabavljanja, posjedovanja, prodaje ili davanja na uporabu sredstava za krivotvorenje (članak 283. KZ-a), davanja mita (članak 294. KZ-a), davanja mita za trgovanje utjecajem (članak 296. KZ-a), odavanja službene tajne (članak 300. KZ-a) ako je tim djelom povrijeđena tajnost izvida i istraživanja, davanja lažnog iskaza (članak 305. KZ-a), sprečavanja dokazivanja (članak 306. KZ-a), povrede tajnosti postupka (članak 307. KZ-a) ako je tim djelom povrijeđena tajnost u kaznenom postupku, otkrivanja identiteta ugrožene osobe ili zaštićenog svjedoka (članak 308. KZ-a), prisile prema pravosudnom dužnosniku (članak 312. KZ-a), protuzakonitog ulaženja, kretanja i boravka u Republici Hrvatskoj (članak 326. KZ-a), nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari (članak 331. KZ-a), ubojstva osobe pod međunarodnom zaštitom (članak 352. KZ-a), otmice osobe pod međunarodnom zaštitom (članak 353. KZ-a), napada na osobu pod međunarodnom zaštitom (članak 354. KZ-a), prijetnje osobi pod međunarodnom zaštitom (članak 355. KZ-a) te za kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka (Glava XXV.) i protiv intelektualnog vlasništva (Glava XXVII.) ako su počinjena uporabom računalnih sustava ili mreža.

Gore navedena kaznena djela koja su opisana u čl. 334. st. 1. toč. 1., 2. i 3. ZKP-a predstavljaju katalog kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji.

Analizirajući katalog kaznenih djela uočava se podjela kaznenih djela u tri navedene točke po njihovoj težini, načinu počinjenja, odnosu prema žrtvi te obvezama iz međunarodnih ugovora (Gluščić, 2008). Također, kako je navedeno u čl. 335. st. 3. ZKP-a, navedena podjela kaznenih djela postavljena je u odnos trajanja naloženih posebnih dokaznih radnji. Tako se navodi da se posebne dokazne radnje mogu odrediti na vrijeme do tri mjeseca, a sud ih može, ukoliko daju rezultate i postoji potreba za njihovim daljnjim provođenjem radi prikupljanja dokaza, na prijedlog državnog odvjetnika produljiti za još tri mjeseca. Navedenom je odredbom postavljen opći okvir vremenskog trajanja odnosno vremena primjene svih dokaznih radnji iz čl. 332. ZKP-a za sva kaznena djela iz kataloga. Izvan navedenog općeg okvira ZKP navodi iznimke iz kojih je vidljiva podjela kataloga na točke 1., 2. i 3. Naime, kako odredba čl. 335. st. 3. ZKP-a dalje navodi, nakon proteka roka od šest mjeseci uspostavljenog općim okvirom trajanja, za kaznena djela iz kataloga opisana u toč. 1. i 2. posebne dokazne radnje mogu se produljiti za još šest mjeseci, a iznimno za kaznena djela iz kataloga navedena u toč. 1. posebne dokazne radnje mogu se produljiti za još dodatnih 6 mjeseci ako je njihovo produženje nužno radi ostvarenja svrhe zbog koje su bile odobrene. Time je, osim općeg vremenskog okvira primjene posebnih dokaznih radnji, uspostavljen krajnji vremenski okvir trajanja primjene posebnih dokaznih radnji, a koji je determiniran podjelom kataloga na kaznena djela u toč. 1., 2. i 3.

S druge pak strane, analizirajući katalog sa stajališta izmjena i dopuna kaznenih djela u katalogu, od početka primjene ZKP-a katalog je izmijenjen u pet navrata, što u odnosu na ukupan broj izmjena i dopuna ZKP-a ukazuje na relativno čestu izmjenu. Od navedenih izmjena u tri izmjene i dopune zakona katalog je dopunjen novim kaznenim djelima, dok je u dva navrata izmjenama i dopunama ZKP-a izmijenjen cjelokupni sadržaj članka.

Iz navedenoga proizlazi činjenica da zakonodavac nije pokazao nesklonost izmjenama kataloga kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji. Takvu zakonodavnu aktivnost svakako treba promatrati kroz kontekst ranije iznesene tvrdnje da zakonodavne izmjene u području kaznenog prava izgrađuju kaznenopravne okvire kako bi oni svakom izmjenom bili bolji, odnosno bolje uredili područje kaznenog prava te odgovorili na one ključne izazove u društvu koji zbog izostanka odgovarajućih instrumenata njihova suzbijanja mogu uvesti društvo u područje nesigurnosti.

5. DOVOĐENJE U OPASNOST ŽIVOTA I IMOVINE OPĆEOPASNOM RADNJOM ILI SREDSTVOM

Kazneno djelo dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kazneno je djelo koje je opisano u čl. 215. st. 1. KZ-a te smješteno u glavu kaznenih djela protiv opće sigurnosti (Glava XXI.). Odredba propisuje da navedeno kazneno djelo čini tko požarom, poplavom, eksplozivom, otrovom ili otrovnim plinom, ionizirajućim zračenjem, motornom silom, električnom ili drugom energijom ili kakvom općeopasnom radnjom ili općeopasnim sredstvom izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega.

Za osnovni oblik kaznenog djela KZ predviđa kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina. Istu kaznu zatvora KZ predviđa i u st. 2. navedenoga članka za onoga tko ne postavi propisane naprave za zaštitu od požara, eksplozije, poplave, otrova, otrovnih plinova, nuklearne energije, ionizirajućih zračenja ili za zaštitu na radu ili te naprave ne održava u ispravnom stanju, ili ih u slučaju potrebe ne stavi u djelovanje, ili uopće ne postupa po propisima ili tehničkim pravilima o zaštitnim mjerama i time izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega, dok u st. 3. za nehajno počinjenje kaznenih djela opisanih u st. 1. i 2. predviđa kaznu zatvora do 3 godine.

Razmatrajući odredbu iz čl. 215. KZ-a zaključuje se da je zakonodavac rabio formulu koja je sposobna zahvatiti značajan broj pojava oblika. Nužno je naglasiti kako osim nabrojanih načina počinjenja, sadrži i generalnu klauzulu opisanu kao *ili kakvom drugom općeopasnom radnjom ili općeopasnim sredstvom*. Iako ovako široka generalizacija može u primjeni odredbe dovesti do pretjerane supsidijarnosti, a posljedično i pravne nesigurnosti jer čak dvije generalne klauzule ostavljaju široku mogućnost primjene odredbe na brojna ponašanja, treba cijeniti činjenicu da od početka primjene KZ-a, dakle u posljednjih šest godina, kroz četiri novele KZ-a navedena odredba nije mijenjana ni dopunjena. Iz navedenog se zaključuje kako odredba na odgovarajući način zadovoljava potrebe praktičara kaznenog prava.

Analizirajući podatke Ministarstva unutarnjih poslova o broju kaznenih djela dovode-
 nja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom, pronalazi se podatak da se u razdoblju od 2013. do 2018. godine broj prijava ovog kaznenog djela kretao između 250 i 300 kaznenih djela godišnje¹, što je vidljivo iz donje tablice.

*Tablica 1: Prikaz broja prijavljenih kaznenih djela dovodeње u opasnost
 života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom, izvor MUP –
 Pregled osnovnih pokazatelja javne sigurnosti u Republici Hrvatskoj 2009. – 2018.*

Glava/ Članak	Zakonski naziv kaznenog djela	2013.		2014.		2015.		2016.		2017.		2018.	
		Kaznena djela		Kaznena djela		Kaznena djela		Kaznena djela		Kaznena djela		Kaznena djela	
		Prijavljena	Razriješana	Prijavljena	Razriješana	Prijavljena	Razriješana	Prijavljena	Razriješana	Prijavljena	Razriješana	Prijavljena	Razriješana
XXI.	Kaznena djela protiv opće sigurnosti	363	278	273	216	298	237	275	197	336	267	267	201
215.	Dovodeње u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom	297	232	228	187	262	213	232	163	303	242	257	195

Iz priložene tablice vidljivo je da većinu svih kaznenih djela protiv opće sigurnosti čini kazneno djelo iz čl. 215. KZ-a, što potvrđuje gore navedenu pretpostavku kako je zakonodavac prihvaćanjem široke generalizacije u nomotehničkom uređenju teksta, osigurao primjenu odredbe na veliki broj pojava oblika.

¹ Statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova preuzeti s mrežne veze <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2019/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%202019/Pregled%20osnovnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%202009.%20do%202018..pdf>

Fenomenologija ovog kaznenog djela definirana je propisanim pojavnim oblicima, ali i brojnim pojavnim oblicima koji proizlaze iz njegove primjene i sudske prakse. Za potrebe ovog rada analizirat će se pojedini pojavni oblici kako bi se ukazalo na nužnost uvrštavanja ovog kaznenog djela u katalog kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a, odnosno u katalog kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji iz čl. 332. ZKP-a.

4.1. Požari

Kao što je ranije navedeno, kazneno djelo dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ-a čini tko, između ostalog, požarom izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega.

Požar je, prema definiciji navedenoj u čl. 2. st. 1. toč. 1. Zakona o zaštiti od požara (NN 92/10.) samopodržavajući proces gorenja koji se nekontrolirano širi u prostoru. Gorenje je složen fizikalno-kemijski proces u kojem dolazi do reakcije oksidansa s gorivom tvari, pri čemu se oslobađaju velike količine topline, uz pojavu plamena, žara i vidljive svjetlosti (Radmilović i Kolar-Gregorić, 2010). Prema istim autorima specifičnost istraživanja požara pronalazi se u činjenici da značajna količina materijalnih tragova važnih za utvrđivanje svih uzroka i okolnosti požara biva uništena u djelovanju visokih požarnih temperatura, kao i aktivnostima gašenja požara.

Kada govorimo o požarima kod kojih je policija obavila očevid, uvidom u statističke podatke Ministarstva unutarnjih poslova za 2018. godinu² vidljivo je da se tijekom 2018. godine dogodio 4661 požar, što u odnosu na 2017. godinu, kada se dogodilo 8822 požara, predstavlja pad broja požara za 47 %, međutim, usporedbom navedenih podataka sa statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova za 2017. godinu³, tijekom 2017. godine uočen je porast broja požara za 45,4 % u odnosu na broj požara tijekom 2016. godine kada ih je evidentirano 6052. Taj porast uvjetovan je velikim porastom broja požara otvorenog prostora tijekom 2017. godine.

Svi navedeni požari nisu posljedica namjernog ljudskog djelovanja usmjerenog na ugrožavanje sigurnosti te kao takvi nisu predmet ovog istraživanja. Namjerno izazvani požari, osobito požari na vozilima, ali i namjerno izazvani požari stambenih objekata te otvorenih prostora – zaokupljaju interes šire javnosti, a osobito medija, koji pažljivo prate takve događaje. Učestalost namjerno izazvanih požara, tzv. paljevina vozila, osobito na području Zagreba i Splita tijekom 2016., 2017. i 2018. godine bila je predmet velikog medijskog interesa, a nizak postotak razriješenosti ovih događaja novinari su iskorištavali u javnoj ocjeni neučinkovitosti hrvatske policije⁴. Namjerno izazvani požari odnosno paljevine vozila predstavljaju fokus ovoga rada, s obzirom na to da pokazuju trend porasta te određene specifične probleme u njihovu istraživanju.

² Statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova preuzeti s mrežne veze https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2019/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%20u%202018%20godini/Statisticki%20pregled%202018_web.pdf

³ Statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova preuzeti s mrežne veze <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>

⁴ Učitano na <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/splitska-vatrena-osveta-u-proteklih-8-mjeseci-izgorjelo-je-cak-29-privatnih-automobila-zrtve-su-poduzetnici-ljudi-iz-krim-miljea-suci-policaici/6301321/>

4.1.1. Paljevine vozila

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova ustupljenim za potrebe ovog rada, tijekom 2017. godine evidentirano je ukupno 69 namjernih požara odnosno paljevina vozila. Od navedenog broja događaja, u 67 slučajeva radilo se o korištenju otvorenog plamena ili žara kao izvora topline te korištenja lakozapaljive tekućine. U dva slučaja nije utvrđen izvor topline. Od 69 slučajeva uspješno je razriješeno 10 slučajeva, dok je 59 slučajeva paljevina vozila ostalo nerazriješeno. Treba naglasiti kako su pojedini slučajevi okvalificirani kao kazneno djelo oštećenje tuđe stvari iz čl. 235. KZ-a, dok je u pojedinim slučajevima događaj okvalificiran kao kazneno djelo dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ-a.

Prema istome izvoru, odnos evidentiranih i razriješenih paljevina vozila ni tijekom 2018. godine nije pokazao bitno drugačiji odnos od 2017. godine. Naime, tijekom 2018. godine policija je evidentirala ukupno 64 paljevine vozila od kojih je uspješno razriješeno tek 8 događaja.

Na kraju, prema ustupljenim podacima, u razdoblju od siječnja do kraja kolovoza 2019. godine evidentirana je ukupno 41 paljevina vozila od kojih je uspješno razriješeno njih 5.

Međutim, posljednjih se godina značajno izmijenila etiologija paljevina vozila. Prema podacima koje je u intervjuu dnevnim novinama Slobodna Dalmacija iznio voditelj Službe organiziranog kriminaliteta Policijske uprave splitsko-dalmatinske, paljevine vozila postale su sredstvo obračuna organiziranih kriminalnih skupina, a jednu od najvećih prepreka istraživanju ovakvih pojava predstavlja nekooperativnost žrtava⁵.

U prilog navedenoj etiološkoj specifičnosti govore i podaci objavljeni u medijima u povodu dovršetka operativne akcije kodnog naziva Tebra, koju su zajedno vodili Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta i Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Uprave kriminalističke policije Ravnateljstva policije. Prema objavljenim podacima, pripadnici organizirane kriminalne skupine izvršili su paljevinu vozila kao svojevrsno upozorenje osobama s kojima su dolazile u sukobe⁶. Tako i Kulišić i Medić u svome radu, između ostalih motiva paljevina vozila, ističu i upućivanje svojevrsnog upozorenja vlasniku vozila (Kulišić i Medić, 2012).

Upravo je nekooperativnost žrtava kod paljevina vozila, koju ističe voditelj Službe organiziranog kriminaliteta Policijske uprave splitsko-dalmatinske, jedan od ključnih razloga niskog postotka razriješenosti ovih događaja. Ako se takvi događaji stave u kontekst prikazanih novih etioloških čimbenika, nameće se zaključak kako žrtve vrlo često znaju razloge zbog kojih im je vozilo zapaljeno, ali ih ne žele iznositi tijelima kaznenog progona zbog mogućeg vlastitog izlaganja kaznenom progonu, ili iz straha od osвете počinitelja.

⁵ Učitano na poveznici <http://urednik.slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika/clanak/id/601777/od-27-vozila-zapaljenih-ove-i-prosle-godine-u-splitu-cak-polovica-izgorjela-je-u-sukobima-kriminalaca-a-39plavcima39-potpale-automobil-jednom-godisnje-voditelj-policijske-službe-pojasnjava-zasto-je-podmetnuti-pozar-jako-tesko-prikriti>

⁶ Učitano na poveznici <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/sto-su-snimili-policijski-uredaji-u-autima-uhicenih-u-velikoj-akciji-tebra-lani-smo-uzimali-100-kg-trave-mjesecno-sad-uzimamo-tri-puta-vise/9090572/>

U takvim okolnostima policija je često nemoćna odnosno raspoloživim mjerama procesne prisile koje je zakonodavac predvidio za ovo kazneno djelo, nije u mogućnosti učinkovito razriješiti takve događaje. U takvoj nedostatnosti raspoloživih procesnih alata svakako treba tražiti i razloge niskog postotka razriješenosti paljevina vozila.

4.2. Eksplozije

Opisujući kazneno djelo dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom, zakonodavac je predvidio počinjenje ovog kaznenog djela eksplozivom odnosno izazivanjem opasnosti za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega eksplozivom.

Ne ulazeći u podjelu eksploziva ni u specifičnu fenomenologiju kaznenog djela dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ-a počinjenog eksplozivom, na ovome je mjestu potrebno ukazati na nelogično rješenje ZKP-a u kontekstu kataloga kaznenih djela za koja je moguće naložiti provođenje posebnih dokaznih radnji.

Naime, kao što je ranije navedeno, zakonodavac je u izradi kataloga iz čl. 334. ZKP-a, u katalog uvrstio kazneno djelo nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari (članak 331. KZ-a). Dakle, zakonodavac je samo neovlašteno posjedovanje eksplozivnih tvari već proglasio dovoljnom opasnošću da je za učinkovito istraživanje takve pojave odobrio mogućnost primjene posebnih dokaznih radnji. S tim u vezi, životno je nelogično da samo posjedovanje za zakonodavca predstavlja veće i značajnije ugrožavanje nečijih prava, od uporabe eksploziva i dovođenja u opasnost života ili tijela ljudi, odnosno imovine većeg opsega tim eksplozivom.

Ocjenjujući koja je kaznena djela potrebno uvrstiti u katalog iz čl. 334. ZKP-a, zakonodavac je u kontekstu opasnosti koje pojedina ponašanja mogu prouzročiti, zasigurno trebao staviti u odnos samo posjedovanje, izradu ili nabavljanje eksploziva te njegovu uporabu radi dovođenja u opasnost života, zdravlja ili imovine većeg opsega. Da je proveo navedenu radnju, shvatio bi da je životno logično da osim samog posjedovanja eksploziva, njegovo korištenje predstavlja daljnju aktivnu radnju i značajniji stupanj kriminalne volje počinitelja – a od samog posjedovanja eksploziva.

Zaključno, razmatrajući odredbu čl. 215. KZ-a u kontekstu kataloga iz čl. 334. ZKP-a potrebno je istaknuti kako je zakonodavac u katalog uvrstio kazneno djelo teška kaznena djela protiv opće sigurnosti iz čl. 222. KZ-a. Radi se o blanketnoj odredbi koja svoje biće iscrpljuje u teškoj posljedici (teška tjelesna ozljeda, imovinska šteta velikih razmjera ili smrt) pojedinih kaznenih djela iz glave kaznenih djela protiv opće sigurnosti (Glava XXI.).

Takav stav zakonodavca svakako treba pozdraviti jer je propisivanjem navedene odredbe u katalogu iz čl. 334. ZKP-a zauzeo stav kako je u odnosu na težu posljedicu opravdano primijeniti i snažnije alate procesne prisile. Međutim, imajući na umu da je zadaća zakonodavca da između ostalog stalno prati društveni razvoj na pojedinom području normiranja i svojom intervencijom odnosno pravovremenim izmjenama propisa s jedne strane uvede pravnu sigurnost prema adresatima pravnih normi, a s druge strane stvori učinkovite okvire za primjenu prava, iz – u ovom radu iznesenih činjenica – može se zaključiti potreba, gotovo nužnost, za dodavanjem odredbe iz čl. 215. KZ-a u katalog kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a.

Takvu potrebu ili nužnost prepoznala su pojedina strana zakonodavstva čime su svojim tijelima kaznenog progona omogućila korištenje odgovarajućeg instrumentarija propisanih

mjera i radnji kako bi osigurala učinkovitost istraživanja ovakvih pojava, a o čemu će više riječi biti u nastavku.

5. USPOREDNI PRIKAZ STRANIH ZAKONODAVSTAVA

Primjena posebnih dokaznih radnji, uvjeta i osnova za njihovo provođenje, ovlasti za izdavanje naloga kao i druga pitanja vezana za njihovu primjenu, u različitim su zakonodavstvima različito uređena. Međutim, usporedba kataloga kaznenih djela za koja je moguće odrediti primjenu posebnih dokaznih radnji u različitim zakonodavstvima nije jednostavna zato što su u pojedinim zakonodavstvima same posebne dokazne radnje različito uređivane. Tako npr. austrijsko zakonodavstvo poznaje posebne dokazne radnje kao prividne i posebne. Prividne su tajno praćenje, prikrivene istrage i sklapanje prikrivenog posla, dok su posebne zadržavanje pisama i drugih pošiljaka, prikupljanje podataka koji se odnose na određene lokacije i prijenos podataka, nadzor komunikacije i prijenosa podataka te savnjivanje računalnih podataka (Glušić, 2012).

U odnosu na kaznena djela za koja se mogu odrediti posebne dokazne radnje, na primjeru tajne pratnje, austrijski se ZKP ograničava na kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora u trajanju dužem od jedne godine (čl. 130. austrijskog ZKP-a). Prikrivena istraga i sklapanje prikrivenog posla također se ograničavaju na kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora u trajanju dužem od jedne godine (čl. 131. i 132. austrijskog ZKP-a). Jednake okvire kaznenih djela za koje se mogu propisati posebne dokazne radnje austrijski je zakonodavac zadržao i kod posebnih dokaznih radnji zadržavanja pisama i drugih pošiljaka, prikupljanja podataka koji se odnose na određene lokacije i prijenos podataka te savnjivanja računalnih podataka, dok za slikovno i zvučno snimanje zahtijeva da se radi o kaznenom djelu za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju dužem od deset godina ili kaznenim djelima počinjenim od strane kriminalne grupe, kriminalne organizacije ili terorističke organizacije (čl. 134., 135. i 136. austrijskog ZKP-a). Ako se navedeni okviri kaznenih djela za koje se prema ZKP-u Austrije može odobriti primjena posebnih dokaznih radnji stave u kontekst kaznenih djela koja po biću odgovaraju odredbi čl. 215. KZ-a, treba istaknuti kako je austrijski KZ predvidio kaznu zatvora u trajanju od jedne do deset godina za kazneno djelo paleži (čl. 169. austrijskog KZ-a). Istu zapriječenu kaznu zakonodavac je predvidio i za kazneno djelo namjerno izlaganje nuklearnoj energiji ili ionizirajućem zračenju (čl. 171. austrijskog KZ-a), kazneno djelo namjerno izazivanje eksplozije (čl. 173. austrijskog KZ-a), dok je za kazneno djelo namjerne zajedničke opasnosti (čl. 176. austrijskog KZ-a) koje je obilježeno posljedicom ugrožavanja većeg broja ljudi ili materijalne štete velikih razmjera – zakonodavac odredio posebni maksimum od 10 godina zatvora ne propisujući posebni minimum. Navedena kaznena djela po svojem biću odgovaraju kaznenom djelu dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ-a, iz čega proizlazi kako Austrija dopušta primjenu posebnih dokaznih radnji za ovakav oblik ponašanja.

Prema njemačkom ZKP-u posebne su dokazne radnje automatska usporedba i prijenos osobnih podataka (čl. 98.A njemačkog ZKP-a), zadržavanje poštanskih pošiljaka (čl. 99. njemačkog ZKP-a), nadzor nad telekomunikacijama (čl. 100.A ZKP-a), mjere koje se provode bez znanja osobe prema kojoj se primjenjuju (čl. 100.C njemačkog ZKP-a), uporaba

tehničkih sredstava (čl. 100.F njemačkog ZKP-a), prikupljanje podataka o telekomunikacijskim spajanjima (čl. 100.G njemačkog ZKP-a), fotografiranje i korištenje sredstava za tehnički nadzor (čl. 100.H njemačkog ZKP-a) korištenje IMS I-Catcher uređaja (čl. 100.I njemačkog ZKP-a) uporaba prikrivenog istražitelja (čl. 110.A njemačkog ZKP-a) i policijska prismotra (čl. 163.E njemačkog ZKP-a).

U odnosu na kaznena djela za koja je moguće odrediti primjenu gore navedenih posebnih dokaznih radnji, kod određenih posebnih dokaznih radnji kao što je npr. automatska usporedba i prijenos osobnih podataka (čl. 98.A njemačkog ZKP-a) zakonodavac ne navodi konkretna kaznena djela za koja se može odobriti primjena ove mjere, ali navodi da ju je moguće primijeniti na kaznena djela koja mogu predstavljati opasnost za širu javnost (čl. 98.A, st. 1. toč. 3. njemačkog ZKP-a). Međutim, iako objašnjenje koja kaznena djela predstavljaju opasnost za širu javnost nije izričito navedeno ni u KZ-u ni u ZKP-u Njemačke, ipak, u opisu kaznenog djela terorističko udruženje iz čl. 129.A st. 2. toč. 3. KZ-a Njemačke navodi se da navedeno kazneno djelo čini tko osnuje organizaciju s ciljem činjenja kaznenih djela iz čl. 303.B, 305., 305.A ili kaznenih djela koja mogu predstavljati opasnost za širu javnost iz čl. 306. do čl. 306.C, čl. 307. st. 1. do st. 3., čl. 308. st. 1. do 4., čl. 309. st. 1. do 5., čl. 313., čl. 314., čl. 315. st. 1., st. 3. i st. 4., čl. 316.B, čl. 316.C i čl. 317. KZ-a Njemačke.

Kaznena djela iz čl. 306. do 306.C njemačkog KZ-a kaznena su djela izazivanja požara (čl. 306. njemačkog KZ-a), izazivanja teškog požara (čl. 306.A njemačkog KZ-a), izazivanje osobito teškog požara (čl. 306.B njemačkog KZ-a), požara sa smrtnom posljedicom (čl. 306.C njemačkog KZ-a), izazivanja nuklearne eksplozije (čl. 307. njemačkog KZ-a), izazivanja eksplozije (čl. 308. njemačkog KZ-a), zlouporaba ionizirajućeg zračenja (čl. 309. njemačkog KZ-a), izazivanja poplava (čl. 313. njemačkog KZ-a), uzrokovanja zajedničke opasnosti trovanjem (čl. 314. njemačkog KZ-a), opasnog ometanja cestovnog, pomorskog ili zračnog prometa (čl. 315. njemačkog KZ-a), ometanje javnih službi (čl. 316.B njemačkog KZ-a), napad na zračni ili pomorski promet (čl. 316.C njemačkog KZ-a) i ometanje telekomunikacijskog prometa (čl. 317. njemačkog KZ-a).

Kod pojedinih posebnih dokaznih radnji, kao što je npr. nadzor nad telekomunikacijama (čl. 100.A njemačkog ZKP-a), zakonodavac je u samom tekstu odredbe propisao za koja je kaznena djela moguće primijeniti ovu mjeru. Tako je u čl. 100.A, st. 2. toč. 1.S propisao da se navedena mjera može primijeniti za kaznena djela ugrožavanja javne sigurnosti iz čl. 306. do 306.C, čl. 307. st. 1. do 3., čl. 308. st. 1. do 3., čl. 309. st. 1. do 4., čl. 310. st. 1., čl. 313., čl. 314., čl. 315. st. 3., čl. 315.B st. 3., čl. 361.A i čl. 361.C KZ-a Njemačke.

Iz navedenog pojašnjenja proizlazi kako je njemački zakonodavac propisao mogućnost primjene posebnih dokaznih radnji i za kaznena djela kojima je obuhvaćeno biće kaznenog djela iz čl. 215. KZ-a, iz čega proizlazi da je njemački zakonodavac omogućio odgovarajući alat za učinkovito suprotstavljanje sigurnosnim izazovima koje ovo kazneno djelo donosi.

Švicarski ZKP propisuje posebne dokazne radnje u Glavi VII., gdje u čl. 269. propisuje uvjete za određivanje posebne dokazne radnje nadzora pošte i telekomunikacija. Tako u čl. 269. st. 2. navodi za koja je kaznena djela moguće odobriti primjenu ove posebne dokazne radnje. Među kaznenim djelima, između ostaloga, navode se kaznena djela izazivanja požara iz čl. 221. st. 1. i 2., izazivanja eksplozije iz čl. 223. st. 1., zlouporabe eksploziva i toksičnih plinova radi počinjenja kaznenog djela iz čl. 224. st. 1., proizvodnja, prikrivanje i prijevoz eksploziva i toksičnih plinova iz čl. 226., izazivanje poplave, urušavanja ili klizišta zemljišta

iz čl. 227. st. 1. KZ-a Švicarske i dr.

U čl. 281. ZKP-a Švicarske navodeći okolnosti za primjenu posebne dokazne radnje nadzora korištenjem tehničkih uređaja, u st. 4. navedene odredbe propisuje da se za primjenu navedene odredbe primjenjuju uvjeti propisani u čl. 269. do 279. ZKP-a Švicarske, odnosno jednaki uvjeti kao i za provedbu posebne dokazne radnje nadzora pošte i telekomunikacija.

Propisujući uvjete za primjenu posebne dokazne radnje prikrivene istrage iz čl. 285.A ZKP-a Švicarske, u čl. 286. st. 2. navodi se da se navedena mjera može primijeniti na kaznena djela izazivanja požara iz čl. 221. st. 1. i 2., izazivanja eksplozije iz čl. 223. st. 1., zlouporabe eksploziva i toksičnih plinova radi počinjenja kaznenog djela iz čl. 224. st. 1., izazivanje poplave, urušavanja ili klizišta zemljišta iz čl. 227. st. 1. KZ-a Švicarske i dr.

Dakle, i na primjeru ZKP-a Švicarske također je vidljivo da je zakonodavac shvatio nužnost omogućavanja primjene posebnih dokaznih radnji na kaznena djela protiv opće sigurnosti odnosno kaznena djela koja na odgovarajući način slijede biće kaznenog djela iz čl. 215. KZ-a.

6. ZAKLJUČAK

Izneseno razmatranje problematike istraživanja kaznenih djela dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ-a odnosno određenih fenomenoloških specifičnosti, ali i izmjena etioloških čimbenika navedenog kaznenog djela bez primjene posebnih dokaznih radnji, ukazuje na potrebu razmatranja opravdanosti uvođenja navedenog kaznenog djela u katalog kaznenih djela za koja ZKP predviđa mogućnost primjene posebnih dokaznih radnji.

Pojedini pojavni oblici navedenog kaznenog djela, osobito ako se češće javljaju o određenim prostornim okvirima, u slučaju njihova neučinkovitog istraživanja i otkrivanja mogu poljuljati subjektivni osjećaj sigurnosti građana, što s kriminalnopolitičkog stajališta može dovesti do daljnjih negativnih društvenih promjena.

Zadaća je zakonodavca da u budućim izmjenama normativnih okvira koji uređuju kazneni postupak svakako razmotri potrebu proširenja kataloga kaznenih djela iz čl. 334. ZKP-a, kako bi tijelima kaznenog progona omogućio korištenje odgovarajućih alata za učinkovito istraživanje i procesuiranje ovakvih pojava, ali i kako bi građanima omogućio podizanje kvalitete životnog okruženja jačanjem osobnog osjećaja sigurnosti na što zasigurno utječe i učinkovito istraživanje kaznenih djela te pravedno kažnjavanje počinitelja.

LITERATURA

1. Đurđević, Z. (2012). Odluka Ustavnog suda RH o suglasnosti Zakona o kaznenom postupku s Ustavom, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 2/2012.
2. Garačić, A. (2016). Kako prečeste izmjene kaznenih zakona utječu na pravnu sigurnost, Informator, br. 6401, (Zagreb), 2016.
3. Gluščić, S. (2012). Posebne dokazne radnje, Policijska i sigurnost, godina 21, broj 3 (Zagreb), 2012.
4. Ivičević Karas, E. (2018). Europeizacija hrvatskog kaznenog procesnog prava i novela ZKP-a iz 2017. godine, 219. Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, (Zagreb), 2018.
5. Krapac, D. i sur. (2015). Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, VII neizmijenjeno izdanje, Narodne novine, (Zagreb), 2015.
6. Kulišić, D. i Medić, G. (2012). O kriminalistički znakovitim obilježjima požara na osobnim automobilima, Policijska i sigurnost, godina 21, broj 2 (Zagreb), 2012.
7. Radmilović, Ž., Kolar-Gregorić, T. (2010). Kriminalističko istraživanje požara – kriminalističko-tehničko gledište, Policijska i sigurnost, godina 19, broj 1 (Zagreb), 2010.
8. Škorić, M. (2007). Pravna regulacija reproduktivnog i terapijskog kloniranja na međunarodnoj i nacionalnoj razini, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (Rijeka) v. 28, br. 2, 1239.-1267, 2007.
9. Turudić, I. i sur. (2017). Dokazi pribavljeni nadzorom i tehničkim snimanjem telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu u svjetlu članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (Rijeka) v. 38, br. 1, 595.-630, 2017.
10. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14).
11. Kazneni zakon (Narodne novine broj 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18.).
12. Kazneni zakon iz 1997. godine (Narodne novine broj 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11., 143/12.).
13. Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17.).
14. Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine (Narodne novine broj 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02., 62/03., 178/04., 115/06.).
15. Zakon o zaštiti od požara (Narodne novine broj 92/10.).

16. Pročišćeni tekst Kaznenog zakona Švicarske Konfederacije, učitano dana 5. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/48/Switzerland/show>
17. Pročišćeni tekst Zakona o kaznenom postupku Švicarske Konfederacije, učitano dana 5. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/48/Switzerland/show>
18. Pročišćeni tekst Kaznenog zakona Republike Austrije, učitano dana 3. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/44/Armenia/show>
19. Pročišćeni tekst Zakona o kaznenom postupku Republike Austrije, učitano dana 3. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/44/Armenia/show>
20. Pročišćeni tekst Kaznenog zakona Savezne Republike Njemačke, učitano dana 4. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/28/Georgia/show>
21. Pročišćeni tekst Zakona o kaznenom postupku Savezne Republike Njemačke, učitano dana 4. rujna 2019. godine na poveznici: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/28/Georgia/show>
22. Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu Dragojević protiv Hrvatske, br. zahtjeva 68955/11, učitano dana 1. rujna 2019. godine na poveznici: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Presude%20i%20odluke//DRAGOJEVI%C4%86,%20presuda-ispravak.pdf>

Summary

Krešimir Mamić, Anita Mamić

The Need to Amend the Catalogue of Criminal Acts for Special Investigation Measures

The last years witnessed an evolution of the phenomenological and aetiological context of the criminal act of Endangerment of Life and Property by a Generally Dangerous Act or Means from Article 215 of the Croatian Criminal Code, committed by intentional arson and explosive devices. Due to that fact, there is a need to change the way of investigating those criminal acts. One of the approaches is to amend the catalogue of criminal acts and enable the implementation of special investigation measures. Such an amendment related to the Criminal Act of Endangerment of Life and Property by a Generally Dangerous Act or Means from Article 215 of the Croatian Criminal Code would provide for a significant improvement in investigations of that very criminal act.

Keywords: endangerment of life and property, special investigation measures, arson, explosion.